

**QORTI TA` L-APPELL KRIMINALI
(SEDE SUPERJURI)**

IMĦALLFIN

S.T.O. PRIM IMĦALLEF MARK CHETCUTI

ONOR. IMĦALLEF EDWINA GRIMA

ONOR. IMĦALLEF GIOVANNI GRIXTI

Illum l-Erbgħa 23 ta' April 2025

Att ta` l-Akkuża Nru. 33/2023

Ir-Repubblika ta` Malta

vs

Ludwig Borg

Il-Qorti,

1. Rat l-akkuża miġjuba mill-Avukat Ġenerali fl-Att ta`l-Akkuża bin-numru 33 tas-sena 2023 kontra Ludwig Borg akkużat talli:

Fl-Ewwel u l-Uniku Kap talli fis-sitta u ghoxrin (26) ta' Lulju u fil-jiem ta' qabel, tas-sena elfejn u sittax (2016), kellu fil-pussess tieghu r-raża tal-cannabis meta ma kienx fil-pussess ta' awtorizzazzjoni għall-importazzjoni jew esportazzjoni mahruġa mit-tabib prinċipali tal-gvern f'ċirkostanzi li juru li dan il-pussess ma' kienx għall-użu esklużżiv tieghu dana bi ksur tad-dispożizzjonijiet tal-Ordinanza dwar il-Mediċini Perikolużi.

2. Rat n-nota ta' l-eċċezzjonijiet ta' l-akkużat Ludwig Borg ppreżentata fl-24 ta' Awwissu 2023 fejn eċċepixxa:

a. Illi d-dokument immarkat bħala Dok. GM6 u ċioe` l-istqarrija rilaxxjata mill-akkużat ma għandha jkollha l-ebda piż probatorju u m'għandhiex tingieb a konjizzjoni tal-gurati u dan fid-dawl tal-gurisprudenza kemm tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem kif ukoll tal-Qorti Kostituzzjonali, stante li l-istess Ludwig Borg, fiż-żmien li ttiehdet l-imsemmija stqarrija, ma kellux il-jedd li jagħzel jekk ikollux l-avukat preżenti waqt it-tehid tal-istqarrija. Din l-eċċezzjoni qed tinghata a tenur tal-artikolu 438(2)(i) u ċioe` eċċezzjoni dwar l-ammissibbiltà tal-provi.

b. Illi partijiet mix-xhieda tal-Ispettur Gabriel Micallef, a folio 48 et. sequitur tal-atti proċesswali, ma għandhomx jingiebu a konjizzjoni tal-gurati u dana stante li jirrigwardaw l-istqarrija rilaxxjata mill-esponenti. Dan qiegħed jiġi sottomess stante li l-akkużat fiż-żmien l-interrogatorju ma kellux il-fakulta` illi jkollu l-avukat tal-fiduċja tieghu miegħu matul l-istess interrogatorju. Din l-eċċezzjoni qed tinghata a tenur tal-artikolu 438(2)(i) u ċioe` eċċezzjoni dwar lammissibbiltà tal-provi.

c. Illi partijiet mix-xhieda ta' PS 1163 Frans Schembri, a folio 52 et. sequitur tal-atti proċesswali, ma għandhomx jingiebu a konjizzjoni tal-gurati u dana stante li jirrigwardaw l-istqarrija rilaxxjata mill-esponenti. Dan qiegħed jiġi sottomess stante li l-akkużat fiż-żmien l-interrogatorju ma kellux il-fakulta` illi jkollu l-avukat tal-fiduċja tieghu miegħu matul l-istess interrogatorju. Din l-eċċezzjoni qed tinghata a tenur tal-artikolu 438(2)(i) u ċioe` eċċezzjoni dwar lammissibbiltà tal-provi.

d. Illi d-dokument immarkat bħala Dok. GM5 u ċioe` id-dikjarazzjoni ta' rifjut għal parir legali ma għandu jkollu l-ebda piż probatorju u dan fid-dawl tal-

ġurisprudenza kemm tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem, kif ukoll tal-Qorti Kostituzzjonali stante li listess Ludwig Borg, fiż-żmien li ttiehdet l-imsemmija stqarrija u anke meta ffirma l-istess dikjarazzjoni, ma kellux il-jedd li jagħzel jekk ikollux l-avukat preżenti waqt it-tehid tal-istqarrija. Din leċċezzjoni qed tingħata a tenur tal-artikolu 438(2)(i) u ċioe' leċċezzjoni dwar l-ammissibbiltà tal-provi.

e. Illi x-xhieda ta' PC 773 Ryan Tonna, a folio 139 tal-atti proċesswali, m'għandhiex tingieb a konjizzjoni tal-ġurati u dana stante li tirrigwarda d-dikjarazzjoni ta' rifjut għal parir legali. Dan qiegħed jiġi sottomess stante li l-akkużat fiż-żmien l-interrogatorju ma kellux il-fakulta' illi jkollu l-avukat tal-fiducja tiegħu miegħu matul l-istess interrogatorju. Din l-eċċezzjoni qed tingħata a tenur tal-artikolu 438(2)(i) u ċioe' eċċezzjoni dwar l-ammissibbiltà tal-provi.

3. Rat is-sentenza tal-Qorti Kriminali tas-26 ta' Ġunju 2024 li permezz tagħha ċaħdet l-eċċezzjonijiet kollha sollevati mill-akkużat Ludwig Borg.

4. Rat ir-rikors ta' l-appell ippreżentat mill-akkużat Ludwig Borg ippreżentat fit-02 ta' Lulju 2024 fejn talab lil din il-Qorti tirrevoka s-sentenza appellata in kwantu ċaħdet l-eċċezzjonijiet kollha minnu sollevati u minflok tgħaddi biex tilqa' l-imsemmija eċċezzjonijiet.

5. Rat ir-risposta ta' l-Avukat Ġenerali ippreżentata fis-26 ta' Novembru 2024 fejn saħaq illi l-appell imressaq mill-akkużat għandu jkun miċhud.

6. Rat l-atti u d-dokumenti kollha, inkluż l-atti tal-kumpilazzjoni.

7. Semgħet trattazzjoni.

Ikkunsidrat:

8. Illi għalkemm l-appellant ressaq numru ta' eċċezzjonijiet preliminari, madanakollu l-ilment tiegħu huwa wiehed u komuni u jikkonċerna l-ammissibbiltà bħala prova tal-istqarrija rilaxxata minnu lill-pulizija mal-arrest tiegħu, u kull referenza li ssir għaliha fil-provi kkompilati. Illi l-Ewwel Qorti ċaħdet l-eċċezzjonijiet kollha, u aggravat b'din id-deċiżjoni, l-appellant Ludwig Borg jilmenta illi l-istqarrija rilaxxata minnu ittiehdet bi vjolazzjoni tad-drittijiet konvenzjonali tal-persuna akkużata kif

imhaddna fl-artikolu 6(3) tal-Konvenzjoni Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem. Jikkontendi illi huwa ma kellux assistenza legali waqt li kien qed jiġi interrogat billi dan il-jedd sab postu fil-liġi penali tagħna biss permezz ta' l-Att LI tal-2016, u allura huwa kellu jedd ridott li jikkonsulta ma' avukat biss għal siegħa qabel ir-rilaxx tal-istqarrija. Għalkemm jikkonċedi illi l-proċess sa issa għadu wiehed mhux integru stante illi għad irid ikun celebrat il-ġuri, u allura t-test tal-*overall fairness* ma jistax isir f'dan l-istadju, madanakollu iqis illi fid-dawl tal-fatt illi l-verdett tal-ġurija ma jkunx wiehed motivat kwindi mhux ser ikun possibbli jiġi stabbilit jekk id-deċiżjoni tagħhom, fl-eventwalita' li tkun waħda ta' htija, tkunx ibbażata fuq dak dikjarat minnu lill-interrogaturi meta ma kellux difiża adegwata.

9. Illi l-Avukat Ġenerali jilqa' għal dan l-ilment imqanqal mill-appellant u jinsisti illi għaladarba l-istqarrija kienet rilaxxata skont il-liġi vigenti f'dak iż-żmien konsegwentement din hija prova valida, oltre għal fatt illi l-appellant kellu xi forma ta' assistenza legali billi thalla jikkonsulta mal-avukat tal-għażla tiegħu qabel ġie mitkellem mill-pulizija, liema jedd huwa irrifjuta. Ukoll jishaq illi għandu jsir eżami tal-proċess għudizzjarju fit-totalita' tiegħu, fejn f'dan il-proċess huwa ser ikun assistit mid-difensur tiegħu u jkollu kull opportunita' li jagħmel il-kontro-eżamijiet tax-xhieda indikati minnu fl-eċċezzjonijiet tiegħu, u finalment il-ġurija tilhaq il-verdett tagħha wara li tkun iggwidata mill-imhalef li jkun qed jippresjedi il-ġuri fir-rigward tal-punti ta' dritt u l-ammissibbiltà tal-evidenza.

10. Stqarret hekk il-Qorti Kriminali fis-sentenza tagħha, wara li għamlet rassenja estensiva tal-ġurisprudenza in materia, kemm dik ewropeja kif ukoll tal-qrati, kemm penali kif ukoll kostituzzjonali:

8. Illi mill-atti proċesswali jirrizulta illi l-akkużat irrilaxxja stqarrija lill-Pulizija Eżekuttiva fid-data msemmija u dan wara li huwa ngħata s-solita twissija skont il-liġi mill-Ispettur Gabriel Micallef, fil-presenza ta' PS 1163, ossia illi huwa ma kienx obligat illi jwieġeb għad-domandi illi kienu ser isirulu, iżda illi kemm il-darba jagħzel illi jirrispondi, dan jitnizzel bil-miktub u jista' jingiebb bħala prova, kif ukoll il-jedd illi huwa jikkonsulta privatament ma' avukat jew prokuratur legali, wiċċ imb'wiċċ jew bit-telefon, liema dritt huwa ddikjara illi kien qed jirrinunzja illi jeżerċitah. Li l-akkużat irrinunzja għal dan il-jedd, jirrizulta fl-ewwel lok mid-dikjarazzjoni tiegħu ta' rifjut tal-jedd għall-parir legali, iffirmata mill-Ispettur Gabriel Micallef, minn PS 1163 F. Schembri, minn PC 773 R. Tonna u mill-akkużat stess, kif ukoll mill-istqarrija rilaxxjata lill-Pulizija, fejn għad-domanda tal-Ispettur Micallef li permezz tagħha l-istess

Spettur issuggerixxa illi qabel bdiet l-istqarrija, huwa spjegalu d-dritt tal-avukat u illi huwa rrifjuta li jkellem avukat, l-akkuzat wiegeb fl-affermattiv. Jirrizulta wkoll mid-dikjarazzjoni msemija illi l-akkuzat inghata wkoll ittra bid-drittijiet u dan wara illi huwa ddikjara illi kien gie arrestat dakinhar stess tas-26 ta' Lulju 2016, in konnessjoni ma' investigazzjoni dwar drogi.

9. Illi mill-istess stqarrija jirrizulta illi fil-waqt illi huwa wiegeb ghal diversi mistoqsijiet li sarulu, l-akkuzat ghazel li ma jwegibx jew wiegeb bil-kliem 'ma nafx' ghall-maggor parti ta' domandi ohrajn in konnessjoni ma' l-allegata sejba tad-droga in kwistjoni fil-vettura Cherokee Jeep. Fl-ahhar tal-istqarrija tieghu, l-akkuzat iddikjara illi l-istqarrija "hija il-verita kollha, ghamiltha jiena minn jeddi, minghajr ebda wegħdi ta' favuri jew vantaggi u minghajr ebda biza jew theddid, u wara li giet moqrija lili naghzel li niffirma", liema stqarrija fil-fatt tirrizulta ffirmata mill-akkuzat, mill-Ispettur Gabriel Micallef u minn PS 1163.

.....

17. Applikati dawn il-principji għall-każ odjern, jibda biex jingħad illi kif ingħad iżjed 'il fuq, minn eżami tal-atti proċesswali jirrizulta illi minkejja illi fiż-żmien illi huwa rrilaxxa l-istqarrija tiegħu, l-akkuzat ma kellux u għalhekk ma ngħatax il-jedd ta' assistenza legali waqt l-interrogatorju tiegħu mill-Pulizija Eżekuttiva, huwa kellu l-jedd li jottjeni parir legali qabel dak l-interrogatorju u dan billi jikkonsulta mal-avukat tal-fiducja tiegħu, wiċċ imb'wiċċ, jew bil-mezz tat-telefon, għal hin ta' mhux iżjed minn siegħa. Fil-każ odjern, l-akkuzat ghazel minn jeddu illi jirrinunza għal dan id-dritt, minkejja illi tali dritt kien disponibbli għalih fil-forma li kienet tippreskrivi l-ligi fiż-żmien in kwistjoni.

18. In oltre, u kif diga` ingħad iżjed 'il fuq, l-Ispettur Gabriel Micallef, fil-presenza ta' PS 1163, wissa' lill-akkuzat bid-dritt tiegħu li jibqa' sieket, kif ukoll illi dak kollu li jingħad jiġi mnizzel u jista' jingieb bhala prova. Fil-mument tal-interrogatorju tiegħu, l-akkuzat ikkonferma illi kien gie spjegat lilu l-jedd tal-avukat, u illi huwa kien irrifjuta illi jeżercita dak il-jedd, apparti illi kkonferma wkoll illi fehem it-twissija li kienet għadha kif ingħatatlu (dwar id-dritt tas-silenzju) u illi kien gie mgharraf bil-provi illi kienu ser jintużaw fil-konfront tiegħu. Li l-akkuzat fehem id-dritt tiegħu li jibqa' sieket huwa evidenti mill-fatt illi għal diversi domandi konnessi ma' l-allegata sejba tad-droga gewwa l-vettura Cherokee Jeep, l-akkuzat ghazel li ma jwegibx, kif kellu kull dritt li

jagħmel, fil-waqt illi għażel ukoll illi jwieġeb għal domandi oħrajn, u wieġeb għal ċerti domandi konnessi ma' din id-droga, bil-kliem 'ma nafx'.

19. Minkejja illi l-proċeduri odjerni bdew fis-27 ta' Lulju 2016, u minkejja wkoll illi matul il-proċeduri huwa dejjem kien assistit minn avukat tal-fiduċja tiegħu, din kienet l-ewwel darba illi l-akkuzat qajjem ilment fir-rigward tal-istqarrija rilaxxjata minnu.

20. Lanqas ma tirrizulta xi raġuni għaliex wiehed għandu jaħseb illi l-akkuzat kien vulnerabbli meta huwa rrilaxxa l-istess stqarrija, jew illi ma kienx qed jifhem iċ-ċirkostanzi li kien jinsab fihom. Anzi l-kontenut tal-istess stqarrija, u t-tweġibiet tiegħu juru illi huwa fehem il-kuntest u iċ-ċirkostanzi tal-istess stqarrija u fejn wieġeb għal mistoqsijiet li sarulu, huwa evidenti illi kien qed jifhem il-kontenut ta' dawn il-mistoqsijiet. Huwa ma kienx minorenni, iżda raġel ta' tlieta u tletin sena, u din lanqas ma kienet l-ewwel darba li xellef diffrejh mal-gustizzja, hekk kif jirrizulta mill-fedina penali tiegħu fiż-żmien tal-każ, illi preċedentement huwa nstab ħati dwar reati kontravvenzjonali u dwar il-pussess 'semplici' ta' medicina psikotropika u ristretta.

21. Jirrizulta in oltre illi din l-istqarrija giet rilaxxjata mill-akkuzat volontarjament, mingħajr theddid jew biża', wegħdiet jew bi twebbil ta' xi vantaġġi. L-akkuzat għażel li jiffirma l-istqarrija tiegħu, meta mistoqsi jekk kellux xi jżid ma dak li ntqal, wieġeb fin-negattiv, u kkonferma illi l-istess stqarrija kienet il-verita` kollha.

22. Fuq kollox, fl-istess stqarrija, għalkemm in kwantu d-droga (minima) li allegatament instabet fir-residenza tiegħu, huwa jammetti illi din kienet tiegħu u illi kienet għandu sabiex jagħmel użu minnha huwa stess, in kwantu d-droga allegatament misjuba fil-vettura, kif ingħad, fil-maġġor parti jew ma wegħibx, inkella wieġeb illi ma kienx jaf, jew ċaħad is-suggerimenti magħmula lilu mill-Ufficjal Investigatur illi huwa kellu x'jaqsam ma' dik id-droga.

23. Izjed minn hekk, l-istqarrija m'hijiex l-unika prova li ressqet il-Prosekuzzjoni fil-konfront tal-akkuzat. Jirrizulta ċar mill-atti proċesswali illi fl-istadju tal-kumpilazzjoni, il-Prosekuzzjoni ressqet provi oħrajn, li jidher illi sejra tressaqhom waqt iċ-ċelebrazzjoni tal-ġuri u illi ma jikkonsistux semplicement fl-istqarrija rilaxxjata mill-akkuzat.

....

25. Illi ghalhekk skont l-insenjament fis-sentenzi tal-Qorti Kostituzzjonali fil-każijiet ta' Spagnol u ta' Dalli, l-eċċezzjoni tal-akkużat illi għandha tiġi skartata l-istqarrija rilaxxjata minnu, bħala nieqsa minn valur probatorju, f'dan l-istadju tal-eċċezzjonijiet preliminari, hija waħda intempestiva u prematura, hekk kif lanqas għadu beda s-smigh tal-ġuri u ghalhekk ma jistax isir l-eżerċizzju ta' analiżi tal-overall fairness talproċeduri, skont il-kriterji esposti fil-każijiet ta' Beuze u Farrugia.

....

28. Finalment jingħad illi in kwantu għall-valur probatorju ta' din l-istqarrija, ikun jispetta lill-ġurati ossia lill-imħallfin tal-fatt illi jistharrġu u jagħmlu l-analiżi tagħhom waqt l-istadju ta' ċelebrazzjoni tal-ġuri, u dan wara li l-partijiet ikunu fasslu l-każ tagħhom u wara li l-Imħallef toġat jiggwida lill-ġurati ai termini ta' dak li jippreskrivi l-Artikolu 465 tal-Kodiċi Kriminali.

11. Illi l-Qorti iċċitat *in extenso* mis-sentenza appellata u dan għaliex l-konsiderazzjonijiet magħmula fuq dan il-punt ta' dritt, li ilu għal żmien twil kontrovers, huwa ineċċepibbli u in linja mas-sentenzi kostituzzjonali u tal-QEDB li nġhataw in materja issa b'mod konsistenti, bl-aħħar sentenza li nġhatat mill-Qorti Kostituzzjonali reċentement fil-każ *the Republic of Malta vs Christoph Doll* deċiża fl-20 ta' Frar 2025 terġa' tirribadixxi dan l-insenjament fejn is-salvagwardji indikati mill-Qorti Kriminali fis-sentenza appellata jharsu lill-persuna akkużata milli ssofri xi leżjoni fid-dritt tagħha għal smieġh xieraq:

20. The Court of Criminal Appeal has therefore, whilst ordering that the pre-trial statement of the accused be adduced as evidence in the trial by jury, made the Criminal Court well aware that, should it result, in the trial by jury, that the statement in question was not released according to law or that said statement could compromise the overall fairness of the proceedings, it is its duty to properly address the jurors as to the probative value of such statement.

21. That, therefore, the judgement of the Court of Criminal Appeal of the 22nd September 2021, which rejected accused's plea as regards the alleged inadmissibility of his statement to the police, did not violate his right to a fair hearing nor is it likely to violate that right. On the contrary, it set out the

necessary measures and precautions which ought to be taken, according to caselaw of this Court and of the ECHR, to ensure the overall fairness of the proceedings.

Kien hekk deċiż ukoll f'dan il-pronunzjament kostituzzjonali:

13. For all intents and purposes the Court highlights that it has now been long established in local case-law that the fact that the suspect was not assisted by a lawyer during police interrogation, on its own is not sufficient to find a breach of the accused's right to a fair hearing. This Court has repeatedly referred to the Beuze vs Belgium (71409/10) judgement delivered by the Grand Chamber of the ECHR on the 9th November, 2018. The judicial practice of the Constitutional Court to advise for the removal of a statement from the case file was solely a precautionary measure and nothing more, and certainly did not involve Appeal Number:391/2022/1 Page 11 of 19 an interpretation of law. A position which this Court has recently revised, since at that stage there would be no declaration by the Court that the accused's right to a fair hearing had been breached or is likely to be breached.

14. Indeed, both in the case-law of this Court as well as that of the European Court of Human Rights [ECHR] it has now been recognised that the sole fact that a suspect did not have the possibility to be assisted by a lawyer during the interrogation, does not automatically give rise to a breach of the fundamental right to a fair hearing. For such an assessment to be made one ought to consider the overall fairness of the proceedings:

12. Illi mogħnija b'dawk il-provi li l-Prosekuzzjoni bi hsiebha tressaq fl-istadju taċ-ċelebrazzjoni tal-guri, fl-atti kumpilatorji, jemerġi illi l-appellant qed jkun mixli bir-reat tal-pussess ta' droga mhux għall-użu esklussiv tiegħu, fl-uniku kap għall-Att ta'l-Akkuża miġjub kontra tiegħu. L-appellant interrogat lura fis-27 ta' Lulju tas-sena 2016 kien mogħti t-twissija li kellu dritt jikkonferixxi ma' avukat tal-fiduċja tiegħu għal siegħa qabel jibda l-interrogatorju, liema dritt madanakollu huma rrinunzja għalih. F'din l-istqarrija huwa bl-ebda mod ma inkrimina ruħu. Issa huwa minnu illi dan id-dritt kien soġġett għar-regola tal-inferenza, madanakollu mill-korp tal-istqarrija ma jidhirx illi l-appellant ma fehemx id-drittijiet tiegħu u dan mill-mod kif għażel li jwieġeb għal mistoqsijiet li kienu qed isirulu fejn kien kawt ferm biex jara li ma jinkriminax ruħu.

13. Illi huwa indubitat, kif tajjeb traċċat mill-Qorti Kriminali fis-sentenza tagħha, illi kien hemm evoluzzjoni fil-ġurisprudenza, kemm dik lokali kif ukoll ewropeja dwar il-jedd ta' persuna suspettata bil-kummissjoni ta' reat, li tkun assistita minn avukat, bil-liġi qabel Frar tas-sena 2010, teskludi kompletament dan il-jedd. Din il-bidla fil-liġi wasslet sabiex il-qrati matul dawn l-aħħar snin issindikaw il-validita' tal-proċeduri penali u cioe' jekk dawn setgħux gew inviżjati bil-leżjoni tal-jedd għas-smiġh xieraq tal-persuna akkużata meta din tkun irrilaxxat stqarrija mingħajr difiża adegwata, liema stqarrija sussegwentement tingieb bħala prova fl-imsemmija proċeduri. Ibbażaw id-deċiżjonijiet tagħhom fuq l-insenjament tramandat mill-QEDB fis-sentenzi fil-każ *Philippe Beuze vs il-Belġju* (71409/10) deċiża fid-09 ta' Novembru 2018, u *Farrugia vs Malta* illi xi ftit jew wisq tbiegħdu mill-insenjament imfassla fid-deċiżjoni ta' *Salduz* u oħrajn. Illi f'dawn id-deċiżjonijiet il-Qorti Ewropea reġgħet adottat il-kriterju tal-*"overall fairness of the proceedings"* sabiex jiġi mistharreġ jekk sehhitx xi leżjoni għad-dritt tas-smiġh xieraq, u dan wara li jiġi superat l-ewwel test, u cioe' jekk kienx hemm xi raġunijiet impellenti li wasslu sabiex id-dritt għall-assistenza legali jkun miċhud.

14. **"Farrugia vs Malta"** (63041/13 deċiża fis-7 ta' Ottubru 2019) u **"Stephens vs Malta"** (35989/14) deċiża fl-14 ta' Jannar 2020, fasslu il-principju illi *'systematic restrictions on the right of access to a lawyer did not lead to an ab initio violation of the right to a fair hearing'*. Dawn is-sentenzi jikkonfermaw il-ħsieb adottat preċedentement mill-QEDB fil-każ *Beuze* fejn kien stabbilit illi sabiex ikun determinat jekk l-istqarrija rilaxxata mingħajr l-assistenza ta' avukat twassalx għal vjolazzjoni tad-drittijiet tal-akkużat għal smiġh xieraq, irid ikun investigat jekk kienx hemm raġunijiet impellenti li jiġġustifikaw din ir-restrizzjoni, u ukoll għandu jkun mistharreġ il-kriterju tal-hekk imsejjaħ *"overall fairness"* tal-proċeduri fl-intier tagħhom.

15. Fir-rigward tal-ewwel stħarriġ li jrid isir marbut mal-hekk imsejjaħ *'compelling reasons'* il-QEDB stqarret:

"The fact that there is a general and mandatory restriction on the right of access to a lawyer, having a statutory basis, does not remove the need for the national authorities to ascertain, through an individual and case-specific assessment, whether there are any compelling reasons. Where a respondent Government have convincingly demonstrated the existence of an urgent need to avert serious adverse consequences for life, liberty or physical integrity in a given case, this can amount to a compelling reason to restrict access to legal advice for the purposes of Article 6 of the Convention".

16. Illi jibda biex jingħad illi xi forma ta' aċċess għall-avukat u għal parir legali, għalkemm wiehed ristrett, ingħata f'dan il-każ u allura meta jkun mistharreġ dan il-kriterju tal-hekk imsejha "*compelling reasons*" dan irid isir fid-dawl ta' dan id-dritt ristrett, fejn il-jedd miċhud kien dak li s-suspettat jkollu l-presenza tal-avukat waqt l-interrogatorju nnifsu u mhux biss qabel.

17. Madanakollu dan it-test waħdu ma jirrendiex, b'mod awtomatiku, l-istqarrija inamissibbli fil-liġi għaliex irid ikun superat ukoll it-tieni test imfassal mill-QEDB meta jiġi mistharreġ jekk dik l-istqarrija għandiex titwarrab mill-atti. L-eżami tal-'*overall fairness*' tal-proċeduri jinneċċesita stharrig ġudizzjarju tal-piż li għandu jingħata lil din il-prova meta imqabbla mal-evidenza kollha li hemm fl-atti. Il-QEDB fasslet lista mhux eżawrjenti ta' uħud mill-fatturi li għandhom jittieħdu in konsiderazzjoni meta jsir dan l-eżerċizzju:

- (a) *whether the applicant was particularly vulnerable, for example by reason of age or mental capacity;*
- (b) *the legal framework governing the pre-trial proceedings and the admissibility of evidence at trial, and whether it was complied with – where an exclusionary rule applied, it is particularly unlikely that the proceedings as a whole would be considered unfair;*
- (c) *whether the applicant had the opportunity to challenge the authenticity of the evidence and oppose its use;*
- (d) *the quality of the evidence and whether the circumstances in which it was obtained cast doubt on its reliability or accuracy, taking into account the degree and nature of any compulsion;*
- (e) *where evidence was obtained unlawfully, the unlawfulness in question and, where it stems from a violation of another Convention Article, the nature of the violation found;*
- (f) *in the case of a statement, the nature of the statement and whether it was promptly retracted or modified;*
- (g) *the use to which the evidence was put, and in particular whether the evidence formed an integral or significant part of the probative evidence upon which the conviction was based, and the strength of the other evidence in the case;*
- (h) *whether the assessment of guilt was performed by professional judges or lay magistrates, or by lay jurors, and the content of any directions or guidance given to the latter;*
- (i) *the weight of the public interest in the investigation and punishment of the particular offence in issue; and*

(j) *other relevant procedural safeguards afforded by domestic law and practice* (*ibid.*, § 150).

18. Issa galdarba f'dan il-każ, il-proċeduri għadhom fi stadju bikri fejn għad irid jkun iċċelebrat il-ġuri, il-Qorti, ma għandhiex is-setgħa li teżamina Hi jekk dawn il-kriterji hawn fuq iċċitati humiex sodisfatti u dan għaliex, kif ingħad, il-ġuri għadu ma seħħx, b'din il-Qorti, u l-Qorti Kriminali, qabilha ma tistax f'dan l-istadju tidhol biex teżmina il-mertu tal-każ u tikkumenta fuq l-evidenza ikkumpilata, billi dan l-eżerċizzju għandu ikun rimess unikament f'idejn il-ġurija popolari. Magħmula dawn il-konsiderazzjonijiet, din il-Qorti hija tal-fehma illi huwa biss fis-sitwazzjoni fejn jirriżulta l-evidenti, f'dan l-istadju, li xi wahda jew aktar mill-kriterji hawn fuq stabbiliti ma jistgħux ikunu sodisfatti, u li allura jkun hemm il-periklu li jseħh preġudizzju serju lejn l-amministrazzjoni tal-gustizzja, illi jista' jkun ġustifikat it-twarrib tal-istqarrija mill-atti u dan qabel ma jkun iċċelebrat il-ġuri.

19. Illi fuq kollox din kienet il-fehma ukoll tal-Qorti Kostituzzjonali, f'diversi sentenzi mogħtija minnha¹, mhux biss dik ta' *Christoph Doll* iċċitata iktar 'il fuq, u ċioe' illi f'dan l-istadju bikri tal-proċeduri dik il-Qorti ma kellhiex tużurpa il-funzjoni tal-qrati ta' kompetenza penali li f'idejhom hija fl-aħħar mill-aħħar f'data is-setgħa li jiddeċiedu dwar il-valur probatorju tal-evidenza u li għalhekk ma għandhomx jkunu diretti, filwaqt li l-każ ikun għadu ma ntemmx, sabiex iwarrbu prova li sa dan l-istadju għadha prova valida mhux mittiefsa minn ebda difett proċedurali. Kwindi, f'dan l-istadju tal-proċeduri meta għad irid jkun iċċelebrat il-ġuri, fejn il-Prosekuzzjoni bi hsiebha tressaq evidenza oħra sabiex tissostanzja l-akkużi, ma jistax jingħad illi l-appellant qiegħed isofri jew ser isofri minn xi leżjoni ta' dritt għal smieġh xieraq iktar u iktar meta, fl-ewwel lok waqt il-ġuri huwa ser ikun assistit mill-avukat tiegħu, u fit-tieni lok meta f'każ ta' sejbien ta' htija huwa għandu rimedju ulterjuri ta' revizzjoni quddiem din il-Qorti li f'dak l-istadju, meta allura il-proċess penali ikun shiħ u komplut, ikun jista' jsir l-istħarriġ stabbilit fil-linji gwida *Beuze*, kif iktar 'il fuq indikat.

20. Finalment għalkemm l-appellant jitlob sabiex din il-Qorti tirrevoka s-sentenza appellat fl-intier tagħha, u għalkemm kif ingħad l-eċċezzjonijiet preliminari l-oħra huma kollha marbuta ma' dan l-ilment dwar il-valur probatorju ta' din l-istqarrija, madanakollu l-appellant ma jressaq ebda aggravju marbut mal-parti tad-deċiżjoni appellata dwar it-tieni sal-hames eċċezzjonijiet u mal-konsiderazzjonijiet magħmula mill-Qorti Kriminali

¹ Ara ukoll *Repubblika ta' Malta vs Rosario Militello* deċiża 22 ta' Ġunju 2023

meta din għaddiet biex tiċhad l-istess. Jingħad biss illi galdarba l-Qorti ser tgħaddi biex tikkonferma id-deċiżjoni tal-Qorti Kriminali fir-rigward ta' din l-ewwel eċċezzjoni, jikkonsegwi awtomatikament illi d-deċiżjoni appellata fir-rigward ta' dawn l-eċċezzjonijiet ukoll m'għandhiex tiġi disturbata.

Ghaldaqstant, għal dawn il-motivi, l-Qorti taqta' u tiddeċiedi billi tiċhad l-appell u tikkonferma s-sentenza appellata fl-intier tagħha.

Tibgħat l-atti lura lill-Qorti Kriminali sabiex jitkompla is-smiġħ tal-każ skont il-liġi.

S.T.O. Prim Imħallef Mark Chetcuti

Onor. Imħallef Edwina Grima

Onor. Imħallef Giovanni Grixti